

**Gespreksnotitie voor het debat "De staat van de Nederlandse Rechtsstaat",
donderdag 4 juni 2026 van 14.30-15.30 uur**

Het Nederlands Helsinki Comité monitort structureel de staat van het maatschappelijk middenveld in Nederland. In ons recente MACS (Monitoring Action for Civic Space)-monitoringsrapport¹ constateren wij dat fundamentele vrijheden — waaronder het recht op demonstratie, de vrijheid van meningsuiting en het recht op privacy — in toenemende mate onder druk staan.

Organisaties die zich inzetten voor democratie, mensenrechten en het bredere publiek belang krijgen in toenemende mate te maken met stigmatisering, verharding van het publieke en politieke debat en belemmeringen in wet- en regelgeving. De omschreven zorgen komen overeen met de conclusies uit de jaarrapportage 2024/2025 van het College voor de Rechten van de Mens over tegenspraak onder druk.

Deze ontwikkelingen staan niet op zichzelf, maar hangen samen met bredere signalen van democratische erosie in Nederland² en de wereldwijde achteruitgang van liberale democratieën.³ Druk op het maatschappelijk middenveld is vaak een van de eerste indicatoren voor democratische erosie.

Tegen de achtergrond van deze internationale ontwikkelingen is het hoopvol dat het regeerakkoord ambitie uitstraalt om de democratische rechtsstaat te versterken. Ook is het positief dat de huidige regering zich bewust lijkt van het belang van samenwerking met het maatschappelijk middenveld. Tegelijkertijd constateren wij dat het ontbreekt aan concrete invulling van de ambities van het kabinet om het maatschappelijk middenveld te beschermen.

Versterking van de democratische rechtsstaat kan niet los worden gezien van het actief waarborgen van de ruimte voor het maatschappelijk middenveld. De ruimte voor het maatschappelijk middenveld raakt immers aan de kern van onze samenleving: de vrijheid van

---

¹ MACS Landenrapport Nederland, 2025, <https://ecnl.org/sites/default/files/2026-02/Netherlands%20MACS%20Country%20Report%202025%20Dutch.pdf>

² Democratiemonitor, 2025

³ V-Dem Democracy Report 2026

burgers om zich te verbinden, organiseren, uit te spreken en actief bij te dragen aan het publieke belang. Het beschermen van deze ruimte is een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Concrete maatregelen zijn noodzakelijk om de huidige druk op het maatschappelijk middenveld te keren en daarmee de fundamenten van onze democratische rechtsstaat te versterken.

In de aanbevelingen van het MACS-rapport roepen we op tot de ontwikkeling van een nationaal actieplan voor de bescherming en versterking van het maatschappelijk middenveld. De recent gepresenteerde EU-strategie voor het maatschappelijk middenveld versterkt dit pleidooi door lidstaten expliciet op te roepen nationale maatregelen te ontwikkelen. Het is een belangrijke erkenning van het belang van het maatschappelijk middenveld voor de democratische rechtsstaat en de urgentie om iets te doen aan de druk op de ruimte voor het maatschappelijk middenveld in Europa. Het succes van de strategie hangt echter ook af van hoe dit wordt opgepakt door de lidstaten zelf.

Een nationaal actieplan biedt een concrete kans om te komen tot een geïntegreerde beleidsaanpak tegen de druk op het maatschappelijk middenveld. Tweede Kamerleden vroegen hier ook aandacht voor in het schriftelijk overleg over de Europese strategie voor het maatschappelijk middenveld.

NETHERLANDS HELSINKI COMMITTEE

Het Nutshuis
Riviermarkt 4
2513 AM The Hague
The Netherlands

T +31 (0)70 - 392 6700
E office@nhc.nl
W www.nhc.nl

KVK 41182679
IBAN NL48 INGB 0000 4178 08
BIC (Swift) INGBNL2A